

ПЛАГІАТ: ВИДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Тетяна Коваленко,
старший науковий співробітник Центру експертних досліджень НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Автор статті робить загальний висновок про те, що порушення авторського права відбувається тоді, коли твір, який охороняється авторським правом, використовують шляхом відтворення, перекладу, адаптування, демонстрування, публічного виконання, розповсюдження, транслявання без згоди чи дозволу правовласника. Авторським правом не охороняються власне ідеї або факти. Авторське право надає охорону способу вираження таких ідей. Щоб уникнути плагіату, необхідно виражати цю ідею власним, унікальним, оригінальним стилем.

Ключові слова: плагіат, порушення авторського права, відповідальність

Порушення авторського права відбувається тоді, коли твір, який охороняється авторським правом, використовують шляхом відтворення, перекладу, адаптування, демонстрування, публічного виконання, розповсюдження, транслявання без згоди чи без дозволу правовласника.

Відповідно до ст. 439 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо [1].

Законодавство всіх країн світу у сфері авторського права намагається знайти рівновагу між правами, що надаються авторам, і правами суспільства на доступ до цих творів та їх використання. Такий підхід надає можливість і авторам отримувати користь від доступу до їхніх робіт.

Насамперед необхідно з'ясувати, хто є суб'єктом авторського права та що є об'єктом авторського права.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон) «Суб'єктами авторського права є автори творів, зазначених у частині першій статті 8 цього Закону, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права» [2].

А саме об'єктами авторського права, відповідно до ст. 8 Закону є «твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) комп'ютерні програми; 4) бази даних; 5) музичні твори з текстом і без тексту; 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 7) аудіовізуальні твори; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії»;

11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; 13) сценічні обробки творів і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 14) похідні твори; 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; 17) інші твори» [2].

Охороні підлягають всі перелічені об'єкти авторського права (твори) — оприлюднені чи не оприлюднені, завершені або ні, незалежно від їх призначення, жанру, мети, обсягу тощо. Правова охорона цих творів поширюється лише на форму їх вираження, проте не поширюється на будь-які ідеї, теорії, методи, процеси, способи, теорії тощо, навіть якщо вони відтворені у творі.

Порушення авторського права не дає змоги авторові одержати належний прибуток від своїх творів.

Плагіат (від латинського *plagio* — викрадають) — умисне привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва чи на чуже відкриття, винахід або раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [3].

Відповідно до ст. 50, Закону про плагіат — оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, що не є автором цього твору [2].

Як зазначено вище, авторським правом не охороняються власне ідеї чи факти. Авторське право надає охорону способу вираження таких ідей. Це вираження є унікальним поєднанням слів, музичних символів (нот), кольорів, форм тощо. Саме вираження робить твір оригінальним. Це означає, що основою багатьох творів може бути однакова ідея й усі вони будуть охоронятися авторським правом, одже кожний автор виражає цю однакову ідею своїм неповторним оригінальним способом. У більшості випадків єдиною умовою, котрій має відповідати твір, щоб набути охорони авторським правом, є оригінальність. Це означає, що твір не має бути простою копією іншого твору.

Отже, власне ідеї не охороняються авторським правом, і в тому, що в іншому творі розкривається така ж сама ідея іншого автора, немає нічого нечесного. Щоб уникнути плагіату, необхідно виражати цю ідею власним, унікальним, оригінальним стилем.

Однак створений іншим автором твір може вважатися порушенням авторського права, навіть якщо він не є ідентичним оригінальному твору. Порушення прав визнається тоді, коли копія є суттєво схожою на оригінальний твір. Цей факт зазвичай встановлюється судом, який порівнює мову, формат, послідовність, звучання та інші риси, притаманні оригінальному твору й твору, що вважається скопійованим з нього. Щоб звинуватити автора в плагіаті, необхідно довести, що він мав доступ до оригінального твору та є достатні підстави й дані вважати знов створений твір плагіатом. Якщо звинувачений створив схожий твір зовсім випадково, ніколи не бачивши оригінального твору, факту плагіату немає.

Відповідно до ст. 444 ЦК України, твір може бути вільно, без згоди автора й інших осіб, і безоплатно використаний будь-якою особою:

- як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у

виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;

- для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;
- в інших випадках, передбачених законом.

Особа, котра використовує твір, зобов'язана зазначити ім'я автора твору та джерело запозичення [1].

А також, як зазначено у ст. 21 Закону, без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

- 1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;
- 2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;
- 3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або

- інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;
- 4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;
- 5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;
- 6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;
- 7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;
- 8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;
- 9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою;
- 10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених статтями 22–25 Закону.

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним [2].

На практиці виділяють такі види плагіату:

- копіювання чужої роботи як без відома, так і з відома автора й оприлюднення її під своїм іменем;
- компіляція власних і запозичених з інших творів фраз без належного цитування джерел;
- перефразування чужої роботи без належно оформленого поси-

лання на оригінального автора чи видавця.

Залежно від кожного конкретного правопорушення за плагіат передбачено адміністративну, кримінальну та цивільну відповідальність.

Адміністративна відповідальність у вигляді штрафу передбачена ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності — «Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення» [4].

Кримінальну відповідальність за плагіат передбачено ст. 176 Кримінального кодексу України, а саме: за незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, — караються штрафом від 200 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до 2 років, або позбавленням

волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, — караються штрафом від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від 2 до 5 років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

Дії, передбачені ч. 1 або ч. 2 ст. 176 Кримінального кодексу України, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від 2000 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від 3 до 6 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення» [5].

Найчастіше винна за створення плагіату особа притягається до цивільної відповідальності.

Відповідно до ст. 432 ЦК України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 ЦК України («Захист цивіль-

них прав та інтересів судом»). Суд у випадках і в порядку, встановленими законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;
- 6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [1].

Закон дозволяє використання без згоди автора, але із зазначенням імені автора та джерела запозичення, цитат з опублікованих творів у обсязі, який виправданій поставленою метою. Проблемним є те, що виправданість обсягу вільного використання чужого твору в кожному конкретному випадку може бути різною і досить важко встановити наявність або відсутність такого порушення. Навіть використання чужого твору із зазначенням імені автора і джерела можна вважати плагіатом у широкому значенні цього поняття,

якщо суттєво перевищений потенційний обсяг такого запозичення відповідно до поставленої мети.

Цитування має використовуватися у всіх випадках, коли в роботі використовуються дані, взяті зі сторонніх джерел, а не отримані або створені безпосередньо автором. Вказані нижче правила та їх дотримання мають стати для авторів своєрідною аксіомою при створенні робіт [3]:

- якщо думка автора наводиться дослівно, то її необхідно взяти в лапки;
- якщо цитується великий уривок тексту, то він може не братися в лапки, натомість він має виділятися чи відокремлюватися від решти тексту певним засобом, наприклад, набиратися іншим шрифтом, накресленням, відбиватися від основного тексту більшими абзацними відступами тощо;
- допускається скорочення цитати, яке не веде до викривлення думки автора. Місце скорочення має бути позначене в цитаті квадратними чи круглими дужками з трьома крапками всередині;
- допускається перефразування цитати, зміна слів або відмінків певних слів. У такому разі, цитата в лапки не береться, але в квадратних дужках обов'язково ставиться посилання на джерело, його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи;
- в списку використаної літератури завжди необхідно вказувати навіть ті джерела, котрі використовувалися під час підготовки роботи та вивчення теми, навіть якщо прямих посилань або цитувань цих джерел в роботі немає.

Порушення вказаних вище правил і їх недотримання має розцінюватись як плагіат. ♦

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV // *Голос України*. — 2008. — № 195.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
3. Плагіат [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/плагіат>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page5>.

Надійшла до редакції 04.06.2014 року

Коваленко Т. Плагіат: види и ответственность. Автор статьи делает общий вывод о том, что нарушение авторского права происходит тогда, когда произведение, охраняемое авторским правом, используют путем воспроизведения, перевода, адаптации, демонстрации, публичного исполнения, распространения, транслирования без согласия или разрешения владельца права. Авторским правом не охраняются собственно идеи или факты. Авторское право предоставляет охрану способу выражения таких идей. Во избежание плагиата необходимо выражать эту идею собственным, уникальным, оригинальным стилем.

Ключевые слова: плагиат, нарушение прав, ответственность

Kovalenko T. Plagiarism: types and responsibility. The author makes a general conclusion that copyright infringement occurs when a work that is copyrighted, use by reproduction, translation, adaptation, demonstration, public performance, distribution, broadcast, without the consent or permission. Copyright is not protected by their own ideas or facts. Copyright protection gives way to express these ideas. To avoid plagiarism, one must express this idea your own, unique, original style.

Key-words: plagiarism, copyright infringement, responsibility